УДК 343.98
DOI https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2026.5/50

Яремчук В. О.
https://orcid.org/0000-0001-8015-9166
Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса
Національної академії правових наук України

ВИСНОВКИ ТА ДОВІДКИ СПЕЦІАЛІСТА ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК ЗАЛУЧЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Метою даної статті є аналіз чинних норм законодавства України щодо пріоритетного напрямку використання спеціальних знань у вигляді надання висновків, довідок спеціалістом та його участі у розслідуванні новітніх видів кримінальних проступків.

Методологічну основу становить система загальнонаукових і спеціально-юридичних методів. Системно-структурний метод застосовано для визначення поняття «висновок спеціаліста», «довідка спеціаліста». Діалектичний підхід дозволив розкрити відмінності між «висновком спеціаліста» та «висновоком судового експерта». Герменевтичний метод використано для інтерпретації нормативно-правових приписів і виявлення їх змістовного значення.

На сьогодні у зв'язку з військовими діями в Україні є потреба у проведенні сотень судових експертиз щодо певних предметів та об'єктів. Тому вважаємо необхідною і актуальною появу норми у КПК України, щодо можливості спеціаліста надавати висновки, довідки та інші документи. Спеціаліст надає допомогу у різних формах. Це може бути технічна, довідкова, консультаційна допомога. Тобто, при розслідуванні кримінальних проступків є можливість отримати «висновок спеціаліста», тим самим, пришвидшити процес розслідування, порівняно із часом проведення судової експертизи. Залучення спеціаліста є пріоритетним напрямком використання спеціальних знань при розслідуванні різних видів кримінальних проступків.

Таким чином, у статті проаналізовано норми Кримінального процесуального кодексу України, Закону України «Про судову кспертизу». Встановлено, що «висновок спеціаліста» і «довідка спеціаліста» є документами, що мають важливе значення при розслідуванні різних видів кримінальних проступків. Наголошено на важливості запровадження «висновку спеціаліста» для ефективного розкриття і розслідування кримінальних проступків. Використання документів, що надає спеціаліст пришвидшує процес розслідування та сприяє ефективному його проведенню.

Ключові слова: *висновок фахівця, кримінальне провадження, спеціальні знання, судова експертиза, визначення пріоритетності, учасники кримінального провадження.*

Постановка проблеми. Починаючи із 2014 року в Україні, у звязку з військовою агресією рф змінилися реалії та пріорітетні напрямки використання спеціальних знань. Так, велика кількість судових експертиз вперше проводяться судовими експертами саме з 2014 року. Це насамперед, дослідження зброї, різних боєприпасів, вибухових пристроїв тощо. Суттєво збільшилося навантаження на судових експертів. Тому постала провбема щодо оптимізації роботи судових експертів. У юридичній літературі тривалий час були дискусії щодо потреби у регламентації в законодавстві України такого поняття як «висновок спеціаліста», «довідка спеціаліста».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання щодо використання у кримінальному провадженні документів, які складає «спеціаліст» досліджували у своїх наукових працях таі вчені як, Г.К. Авдєєва, В.С. Бондар, О.А. Лейба, В.О. Михайлов та інші. В одночас, на практиці відбувається широке використання висновків, довідок, інших документів, що надаються спеціалістом, що потребує, відповідно, подальшого наукового дослідження з метою надання пропозицій

© Яремчук В. О., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

щодо вдосконалення процедури надання спеціалістом таких документів.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз чинних норм законодавства України щодо пріоритетного напрямку використання спеціальних знань у вигляді надання «висновків», «довідок» та інших документів спеціалістом та його участі у розслідуванні новітніх видів кримінальних проступків.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні в Україні низка нормативно-правових актів регулює судово-експерту діяльність та інші форми використання спеціальних знань. Варто відмітити, що до ст. 71 Кримінального процесуального кодексу (КПК) України, яка присвячена регламентації діяльності процесуальної фігури «спеціаліста» у кримінальному провадженні, були внесені доповнення. Так, у 2024 році частину першу статті 71 КПК України доповнено абзацом другим щодо можливості запрошення спеціаліста іноземної країни «у галузі хімічної, біологічної, радіаційної, ядерної чи іншої зброї». Також частину другу цієї статті доповнено положенням, стосовно можливості спеціаліста надавати довідки, висновки та інші документи. у випадках, передбачених п.п. 7, 8 та 9 частини 4 ст. 71 КПК України. Окремо слід звернути увагу на п. 9 частини 4 ст. 71 КПК України, де передбачено що спеціаліст має право «надавати довідки, висновки з питань, що належать до сфери його знань, щодо: 1) ідентифікації особи, 2) зброї, 3) бойових припасів, 4) вибухових речовин, 5) вибухових пристроїв, 6) слідів вибуху або пострілу, 7) наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, 8) сильнодіючих лікарських засобів» [1].

Також необхідно зазначити про ст. 7-1 Закону україни «Про судову експертизу», де вказано, що «підставою для отримання висновку спеціаліста при з'ясуванні обставин вчинення кримінального проступку є запит службової особи підрозділу дізнання органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, уповноваженої особи іншого підрозділу зазначених органів, які уповноважені здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків» [2].

Так, 25 жовтня 2024 р. набув чинності закон № 4009-IX «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо оптимізації діяльності спеціалістів у кримінальному провадженні». Згідно з ним довідки та «інші документи» спеціалістів є доказами у кримінальних справах. У тому числі, замість висновку експерта будуть використовувати довідки спеціаліста стосовно зброї, вибухівки, наркотиків тощо. Даний законопроект № 10075 ухвалила Верховна Рада України 9 жовтня 2024 р. Депутати аргументували прийняття даного закону по-перше, необхідністю «прискорити процеси розслідування»; по-друге, експерти, які проводять судово-медичні, імунологічні, цитологічні, генетичні, балістичні, вибухотехнічні та інші експертизи мають велике навантаження [3].

Новелою процесуального закону вважається розширений перелік процесуальних дій, проведення яких дозволяється до початку судового розслідування. У ч. 3 ст. 214 КПК України регламентовано можливість до внесення відомостей до Єдиного рєєстру досудових розслідувань для зясування обставин вчинення кримінального проступку отримувати, зокрема, всновок спеціаліста [4].

Як зазначає у своїй статті В.О. Михайлов, відповідно до ст. 298-1 КПК України, у кримінальному провадженні про кримінальні проступки, крім джерел доказів, передбачених ст. 84 КПК України, може використовуватися зокрема, «висновок спеціаліста», показання технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису. Так, відповідно до ч. 1 ст. 300 КПК України, «висновок спеціаліста» повинен відповідати вимогам, які є до висновку судового експерта. Висновки спеціаліста як джерело доказу, можуть бути отримані і до початку досудового розслідування Як вважає науковець, ці зміни спрямовані на підвищення ефективності та швидкості досудового розслідування, але на практиці і в наукових колах залишились дискусійні питання [5]. Таким чином, на сьогодні у зв'язку з військовими діями в Україні є потреба у проведенні сотень судових експертиз щодо певних предметів та об'єктів при розслідуванні кримінальних проступків. Тому вважаємо необхідною і актуальною появу норми у КПК України, щодо можливості спеціалісту надавати висновки, довідки та інші документи.

Важливим є аналіз норм Наказу МВС України від 20.06.2024 № 428 «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства внутрішніх справ України», де зазначено, що спеціаліст-криміналіст здійснює відбір біологічного матеріалу в осіб і встановлює його генетичні ознаки (геномну інформацію) із застосуванням приладів швидкого встановлення геномної

інформації людини у випадках, передбачених ст. 5 Закону України «Про державну реєстрацію геномної інформації людини» (за наявності відповідних технічних засобів) [6].

Згідно п. 6.7 Наказ Офісу Генерального прокурора, МВС України, Служба Безпеки України, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Міністерство аграрної політики та продовольства України від 16.06.2022 № 94/363/150/226/356 «Про затвердження Порядку взаємодії між органами прокуратури, Національної поліції України, Служби безпеки України, уповноваженими органами державного нагляду (контролю), державними спеціалізованими установами під час виявлення та здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля», спеціаліст може бути залучений для надання технічної допомоги, фотографування, складення схем, планів, креслень, відбору зразків тощо, а також для надання висновків (у тому числі завданої шкоди (збитків), у випадках, установлених кримінальним процесуальним законом.

Залучений у кримінальному провадженні спеціаліст використовує свої спеціальні знання і в межах компетенції надає консультації та відповіді на питання, фіксує факти порушення законодавства, визначає розмір матеріальної шкоди (збитків) та службових (посадових) або інших осіб, внаслідок дій або бездіяльності яких допущено порушення законодавства та спричинено шкоду чи завдано збитки [7].

У юридичній літературі зазначається, що для залучення спеціаліста під час досудового розслідування необхідна наявність однієї з таких обставин: по-перше, проведення досудового розслідування «кримінального проступку»; по-друге, потреба у наданні безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складення схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення експертизи тощо); по-трєте, існування обставин, передбачених частиною 3 статті 214 КПК України, а саме: для з'ясування обставин вчинення кримінального проступку до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань може бути отримано висновок спеціаліста і знято показання технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису [8].

Потрібно наголосити на позиції Верховного Суду України щодо надання висновку спеціалістом. По-перше, висновок спеціаліста обов'язково потрібно вручити підозрюваному згідно з ч. 2 ст. 298-4 КПК України, одночасно з повідомленням про підозру. По-друге, якщо підозрюваний не погоджується із висновком спеціаліста він вправі подати клопотання про експертизу упродовж 48 годин; по-трєте, висновок спеціаліста є допустимим доказом згідно зі статтями 84, 298-1, 300 КПК України; по-четверте, висновок спеціаліста і висновок судового експерта є доказами, проте висновок спеціаліста має інший рівень процесуальної сили; по-п'яте, висновок спеціаліста враховується при винесенні вироку, якщо його подано належним чином і він оцінений судом як допустимий і належний доказ [9].

Висновки. Таким чином, проаналізовано норми Кримінального процесуального кодексу України, Закону України «Про судову кспертизу». Встановлено, що «висновок спеціаліста» і «довідка спеціаліста» є документами, що мають різне значення. Наголошено на важливості запровадження «висновку спеціаліста» для ефективного розкриття і розслідування кримінальних проступків.

Список літератури:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

2. Про судову експертизу: Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1994, № 28, ст. 232 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text

3. Висновок спеціаліста у розумінні статті 298-1 КПК не є доказом у кримінальному провадженні щодо злочинів. *Верховний Суд*. URL: https://sud.ua/uk/news/publication/319745-vyvod-spetsialista-v-ponimanii-stati-298-1-upk-ne-yavlyaetsya-dokazatelstvom-v-ugolovnom-proizvodstve-po-prestupleniyam-verkhovnyy-sud#google_vignette

4. Лейба О.А. До питання досконалості нормативної регламентації досудового розслідування кримінальних проступнків. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. Вип. 1. С. 360–363. URL: https://www.lsej.org.ua/1_2021/92.pdf

5. Михайлов В.О. Висновок спеціаліста як процесуальне джерело доказів: окремі аспекти теорії і практики. *DICTUM FACTUM.* 2024. 2(16). URL: https://df.duit.in.ua/index.php/dictum/main DOI: https://doi.org/10.32703/2663-6352/2024-2-16-233-238

6. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства внутрішніх справ України : Наказ МВС України від 20.06.2024 № 428 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1125-24#Text

7. Про затвердження Порядку взаємодії між органами прокуратури, Національної поліції України, Служби безпеки України, уповноваженими органами державного нагляду (контролю), державними спеціалізованими установами під час виявлення та здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля. Наказ Офісу Генерального прокурора, МВС України, Служба Безпеки України, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Міністерство аграрної політики та продовольства України від 16.06.2022 № 94/363/150/226/356 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v094_905-22?find=1&text=%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%81%D1%82#Text

8. Тонконожко Євгенія. Спеціаліст у нормі. *Юридична практика.* № 41–42 (1242–1243). URL: https://pravo.ua/articles/spetsialist-u-normi/

9. Висновок спеціаліста як доказ у кримінальних проступків – рішення Верховного Суду України. URL: https://www.dmlawyer.top/uk/vysnovok-specialista-prostupky/

Yaremchuk V. O. SPECIALIST CONCLUSIONS AND REFERENCES AS A PRIORITY METHOD OF INCORPORATING SPECIALIZEN KNOWLEDGE INTO CRIMINAL PROCEEDING

Analyze current Ukrainian legislation regarding the priority use of specialized knowledge–specifically through the provision of expert opinions and reports by a specialist, as well as their participation in the investigation of modern types of criminal offenses.

The methodological basis consists of a system of general scientific and specialized legal methods. The systems-structural method was applied to define the concepts of «specialist's conclusion» and «specialist's statement.» The dialectical approach made it possible to elucidate the distinctions between a «specialist's conclusion» and a «forensic expert's conclusion.» The hermeneutic method was used to interpret legal provisions and reveal their substantive meaning Given the ongoing hostilities in Ukraine, there is currently a need to conduct hundreds of forensic examinations involving specific items and objects. Therefore, we consider it both necessary and timely to introduce a provision into the Criminal Procedure Code of Ukraine enabling specialists to issue expert opinions, informational notes, and other documents. A specialist provides assistance in various forms, such as technical, informational, or consultative support. Specifically, during the investigation of criminal misdemeanors, it is possible to obtain a "specialist's opinion," thereby accelerating the investigation process compared to the time required for a forensic examination. Engaging a specialist is a priority approach to utilizing specialized knowledge when investigating various types of criminal misdemeanors.

Thus, the article analyzes the provisions of the Criminal Procedure Code of Ukraine and the Law of Ukraine «On Forensic Expertise.» It establishes that the «specialist's conclusion» and the «specialist's statement» are documents of significant importance in the investigation of various types of criminal misdemeanors. The article emphasizes the importance of introducing the «specialist's conclusion» for the effective detection and investigation of criminal misdemeanors. The use of documents provided by a specialist accelerates the investigation process and facilitates its effective conduct.

Keywords: *specialist's conclusion, criminal proceedings, specialized knowledge, forensic examination, prioritization, parties to criminal proceedings.*

Дата першого надходження статті до видання: 24.09.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 09.10.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 18.11.2026